
Regional effekter av omstilling av norsk næringsliv

Professor Kjell G. Salvanes
Norges Handelshøyskole

Bakgrunn

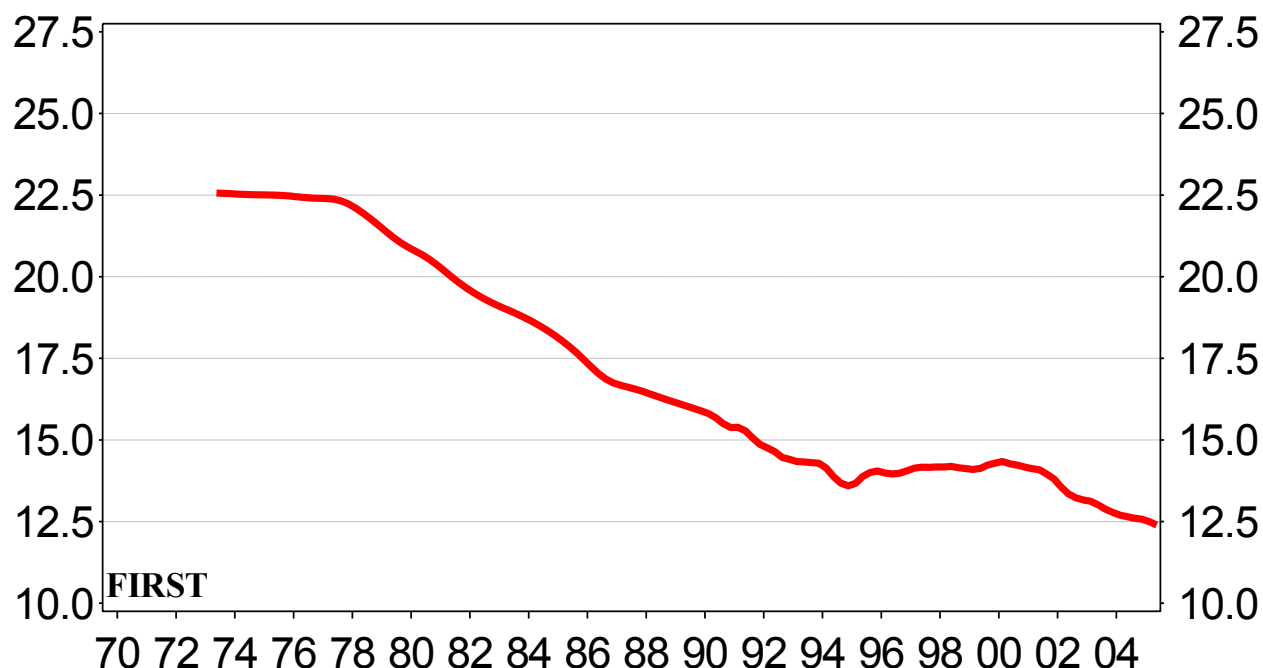
- Vi er midt inne i en stor omstillingsperiode for industrien og næringslivet generelt i Norge og internasjonalt
  - Økt internasjonalisering; feks "outsourcing"
  - Økt teknologisk endring: kommunikasjonsteknologi, digitalisering
- Jobber legges ned, nye jobber blir etablert og nye bedrifter oppstår og gamle legges ned

Spørsmål

- MEN:
- Hva er detaljene i denne prosessen – hva er mekanismene?
- Hva er kostnadene ved denne nyskapningen?
- Forsvinner næringer?
- Flytter folk?
- Flytter bedrifter
- Endres næringsstrukturen?
- Hvilke jobber oppstår
- Endres de økonomiske tyngdepunktene i landet?

Omstilling i norsk industri

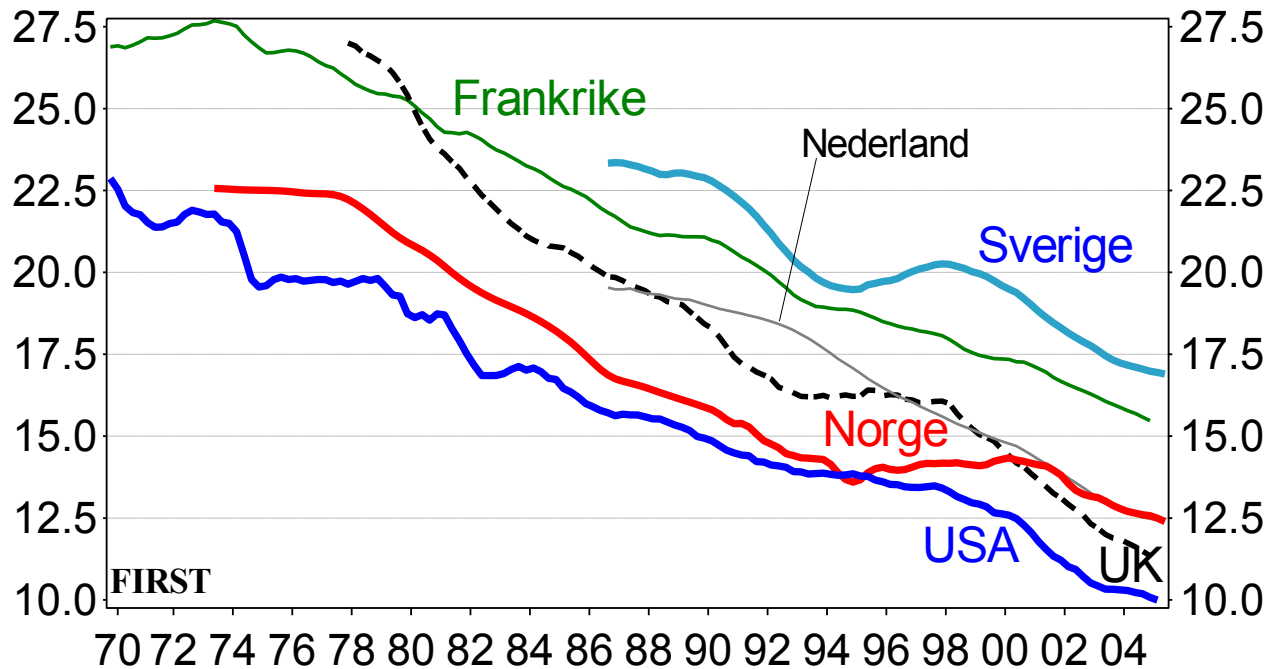
Sysseissettingen i industrien % av samlet sysseissetting

Source: EcoWin, First Securities

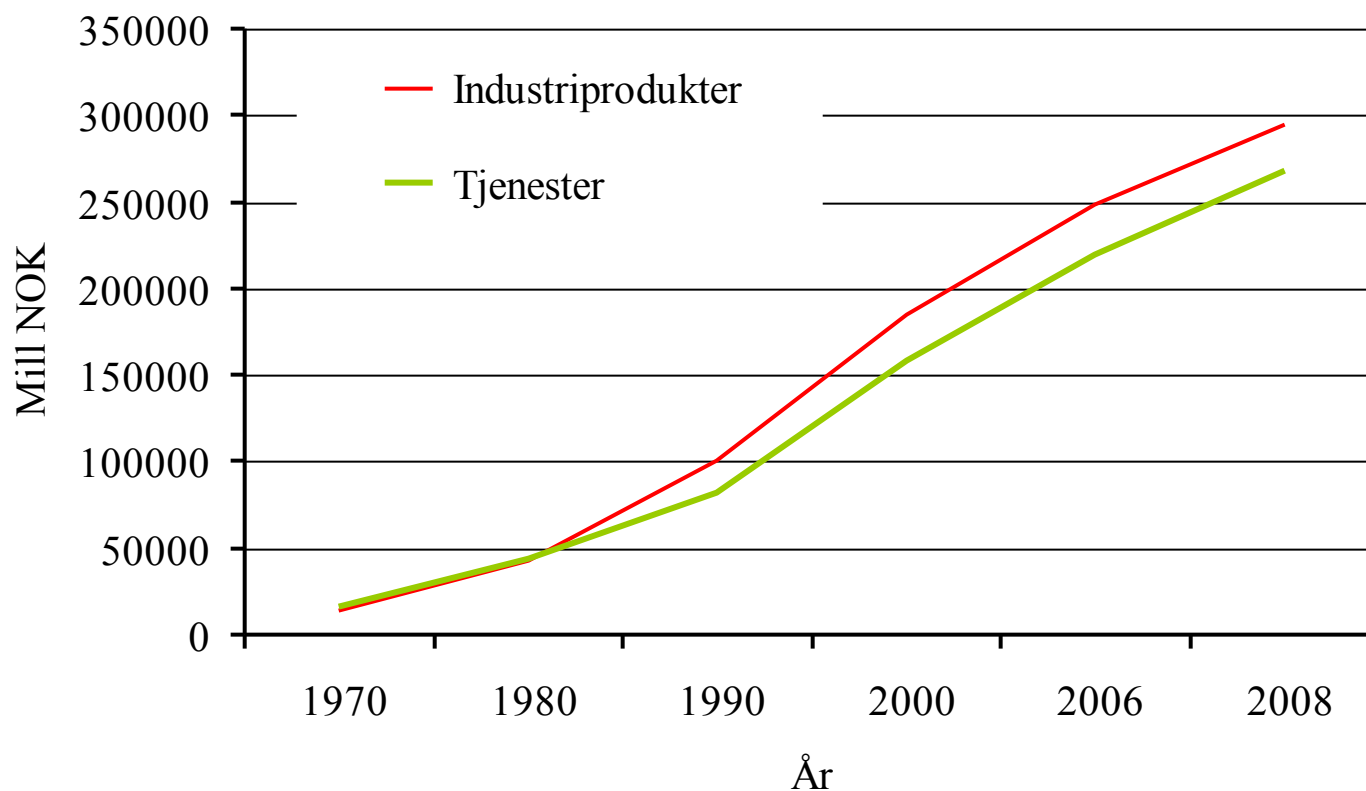
Omstilling i norsk industri

Sysselsettingen i industrien % av samlet sysselsetting

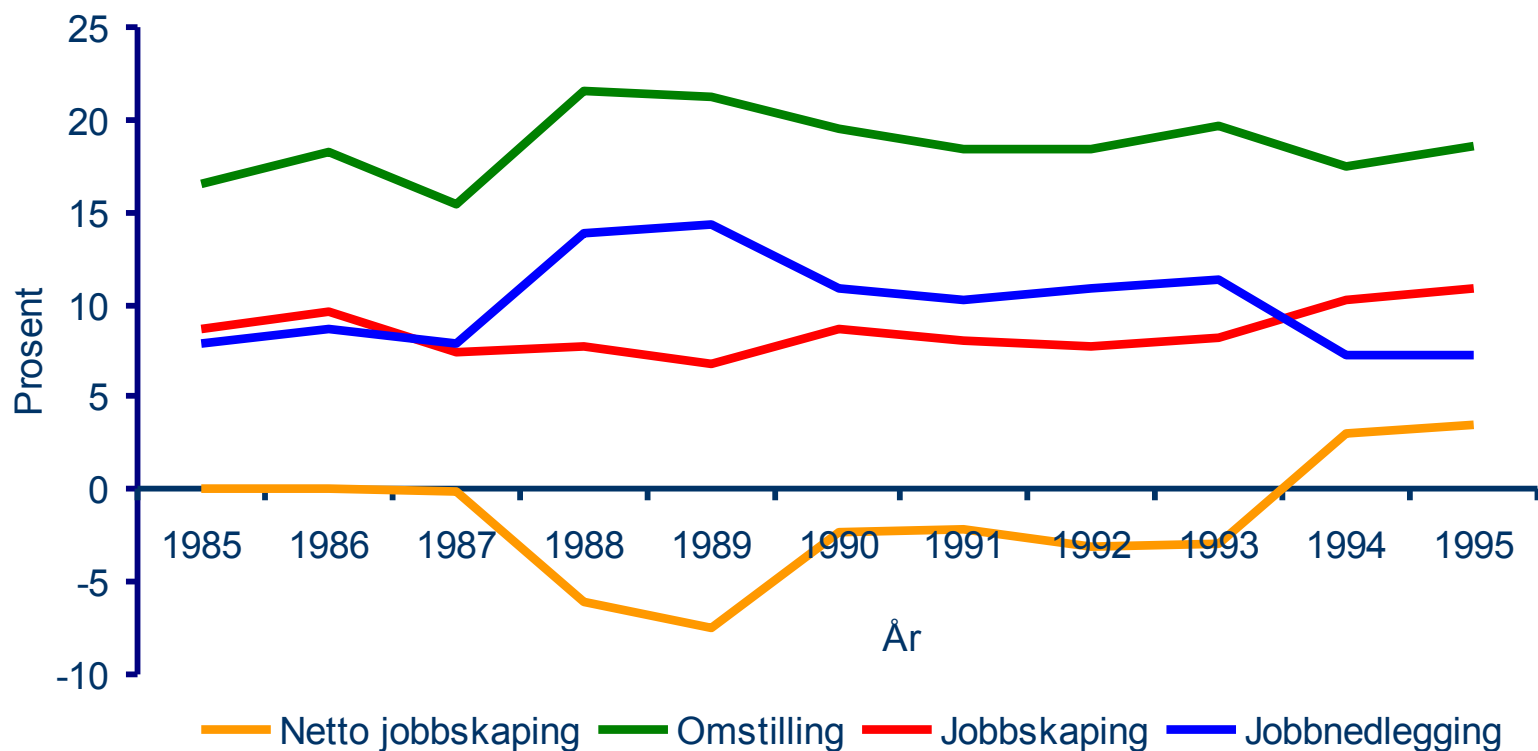

Source: EcoWin, First Securities

Eksportverdi: Industri og tjenesteyting

“Creative Destruction”: Jobbskaping og nedlegging av jobber ved forrige store konjunkturedgang

Kort oppsummering av fakta

- Det skapes hele tiden nye jobber, uavhengig av konjunktursyklusen
- Derimot er nedlegging av jobber ved nedbemanninger i eksisterende bedrifter og nedlegging av bedrifter konjunkturfølsom og dette driver (netto) jobbskaping ned
- "Creative destruction": Nedgangskonjunkturer er altså viktige som "renselses"- og omstillingstider
- Omallokering av jobber er i hovedsak mellom bedrifter og mellom bransjer
  - Mange bedrifter benytter dårlige tider til å gjøre strukturelle endringer
  - Som betyr at noen bedrifter klarer å omstille seg ved å ta i bruk ny teknologi, outsource, ny organisering av bedriften, nye produktvarianter
  - Dvs nokså like bedrifter er klarer seg svært ulikt
  - MEN de nye jobbene er kunnskapsintensive jobber
- Nivået på disse omstillingene er veldig lik mellom land
  - Omlag 10 % nye jobber hvert år og 10 % nedlegging
  - Nedlegging av bedrifter og oppstart av nye bedrifter utgjør 20-30 prosent av dette

Effekter av omstilling

- Økt reallokering av jobber/arbeidskraft og kapital mellom bedrifter og sektorer
- I tillegg er nedgangskonjunkturer perioder hvor bedrifter gjør større strukturelle tilpasninger
  - Utnytter effekter av handel og "outsourcing" og innfører ny teknologi
- Effekten av økt handel og bruk av teknologi fører til økt etterspørsel etter høyere utdannet arbeidskraft
- Men denne omstillingen fører også til økt velstand gjennom nyskaping og produktivitetsvekst
- Men først:
  - Hvordan overflyttes arbeidskraft mellom bedrifter?
  - Endres de økonomiske tyngdepunktene?

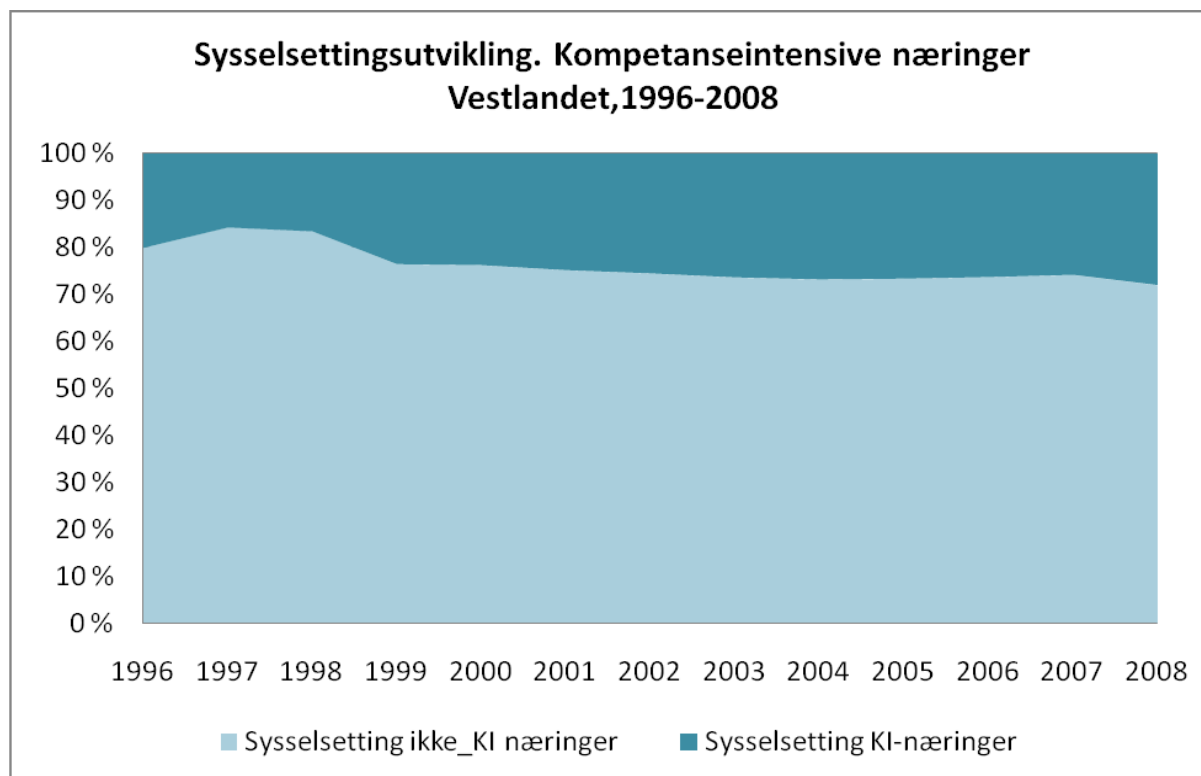
Overflytting av jobber mellom sektorer eller: Blir det sjukepleiere av omstilte industriarbeidere?

Etter ett år	Menn	
	<i>Omstilte</i>	<i>Andre arbeidere</i>
Sysselsatt	76.86	96.00
<i>samme bedrift</i>	-	85.73
<i>samme foretak</i>	8.09	1.64
<i>samme næring</i>	39.63	3.76
<i>annen industrinæring</i>	4.96	0.85
<i>privat tjenesteyting</i>	21.64	3.32
<i>offentlig tjenesteyting</i>	2.53	0.69

Hvordan omstiller bedrifter og næringer seg?

- Vi vet at næringer i liten grad forsvinner, blir redusert, men svinner ikke
- Hvordan kan dette skje ?
- Globaliserings- og teknologisjokk gir muligheter for omstilling
  - Går en inn på noen skipsverft i dag vil en for eksempel se at de driver skipsverft men på en total ulik måte enn før
  - Outsourcing gir store muligheter for tilpassing
  - Mao noen bedrifter og regioner omstiller seg og andre ikke
  - Men hva karakteriserer de "gode" omstillingene?

Hva er de nye næringene?

Eksempel Oslo-regionen

- Oslo var tyngdepunktet for industrien på 70-talet
  - Industrisysselesettingen var på topp i Norge i 1972
- Deindustrialisert tidlig, 80-talet
- I dag er Oslo omstilt til tjenesteyting og spesielt kunnskapsintensive næringer
- Hva skal en vente andre steder?
  - Oppstår nye næringer på samme stedene?
  - Eller etableres bedrifter andre steder?

Endring av økonomiske tyngepunkt

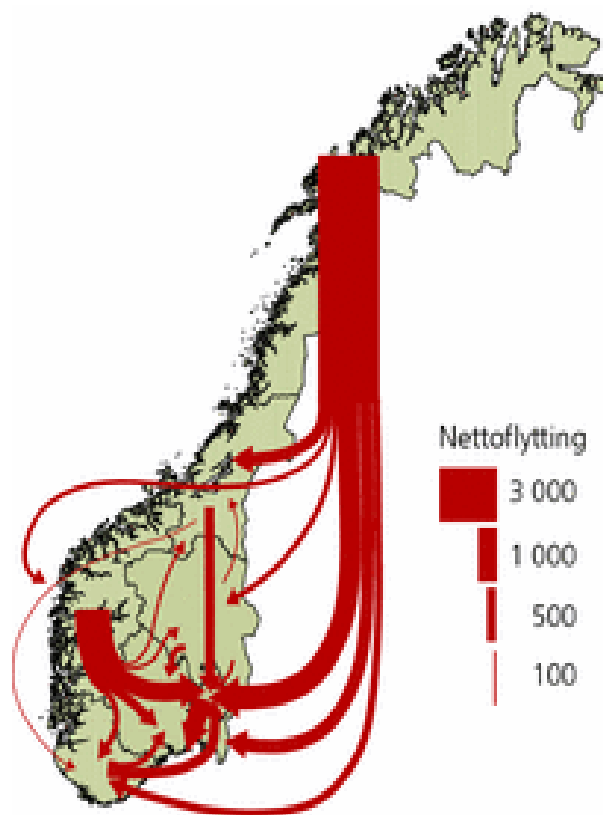
- Men vi vet også at tyngepunktene for økonomisk aktivitet forandrer seg over tid (både internasjonalt og nasjonalt)
  - Vi vet at sjokk utenfra treffer regioner og næringer ulikt
  - Hva kan skje?
  - Nye bedrifter kan flytte inn utenfra
  - Folk kan flytte ut
  - Eller nye bedrifter i nye næringer kan oppstå
  - Vi vet lite om detaljene her, men
  - Absolutte og komparative fortrinn forsvinner i regioner
  - Og andre type næringer og andre regioner oppnår disse fordelene
  - Igjen: vi vet lite om hvorfor

Regional mobilitet

	Alle	
	Omstilte	Ikke-omstilte
Andel som flytter etter 1 år	3.89	2.86
Andel som flytter etter 2 år	6.10	5.00
Andel som flytter etter 3 år	7.78	6.65
Andel som flytter etter 4 år	9.13	8.00
Andel som flytter etter 5 år	10.35	9.08

Nettoflytting mellom landsdeler i 2008

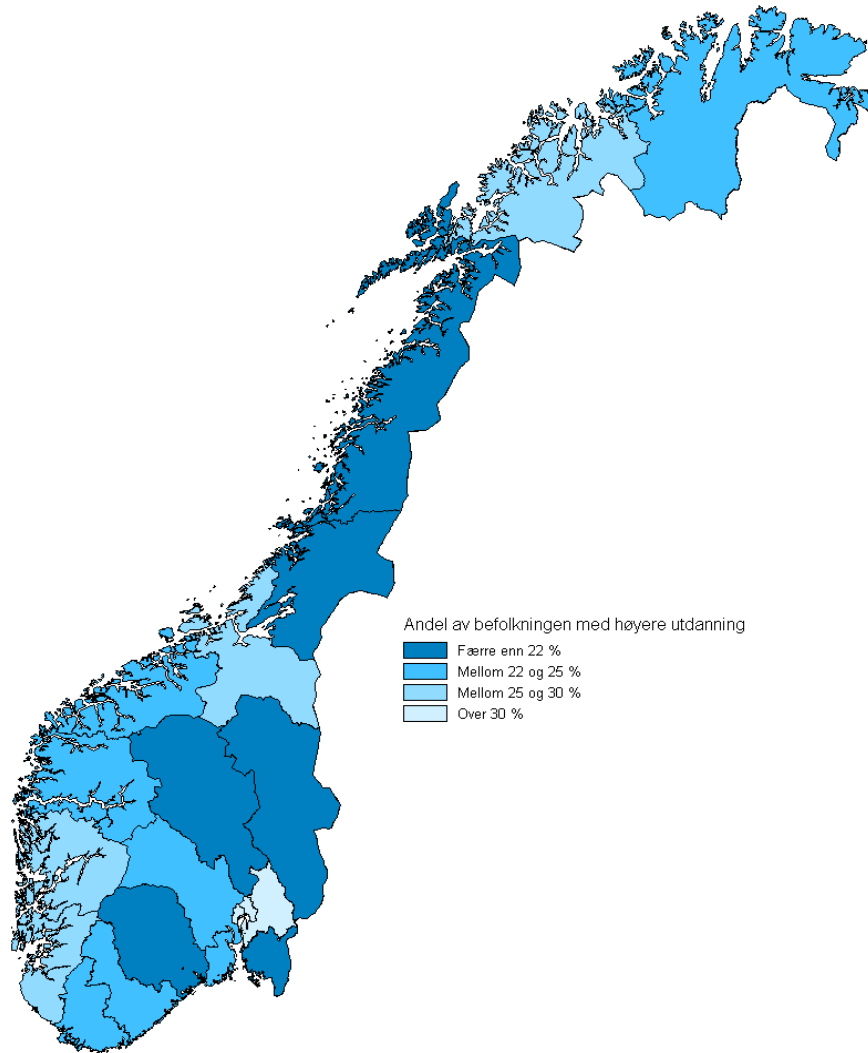

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.
Kartgrunnlag: Statens kartverk.

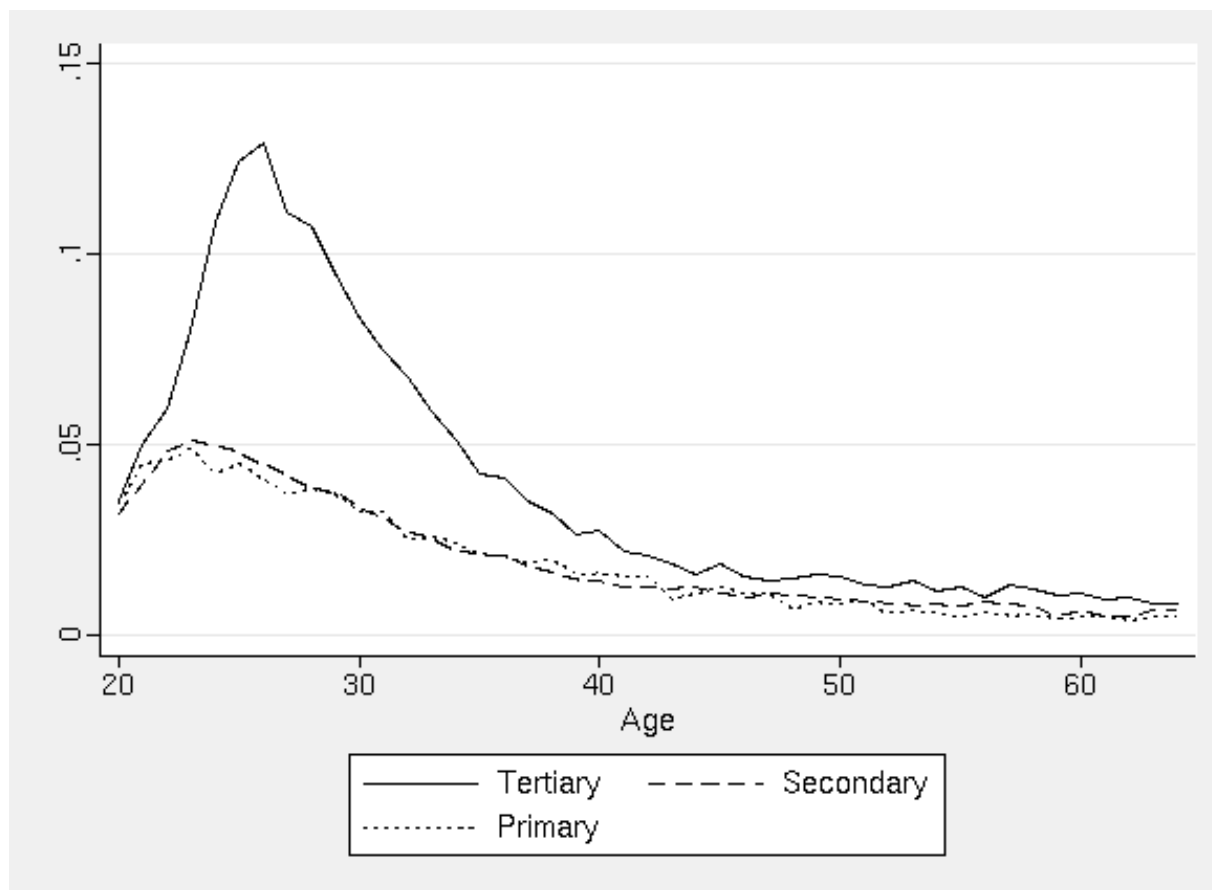

Hva er spesielt med stedene en flytter til?

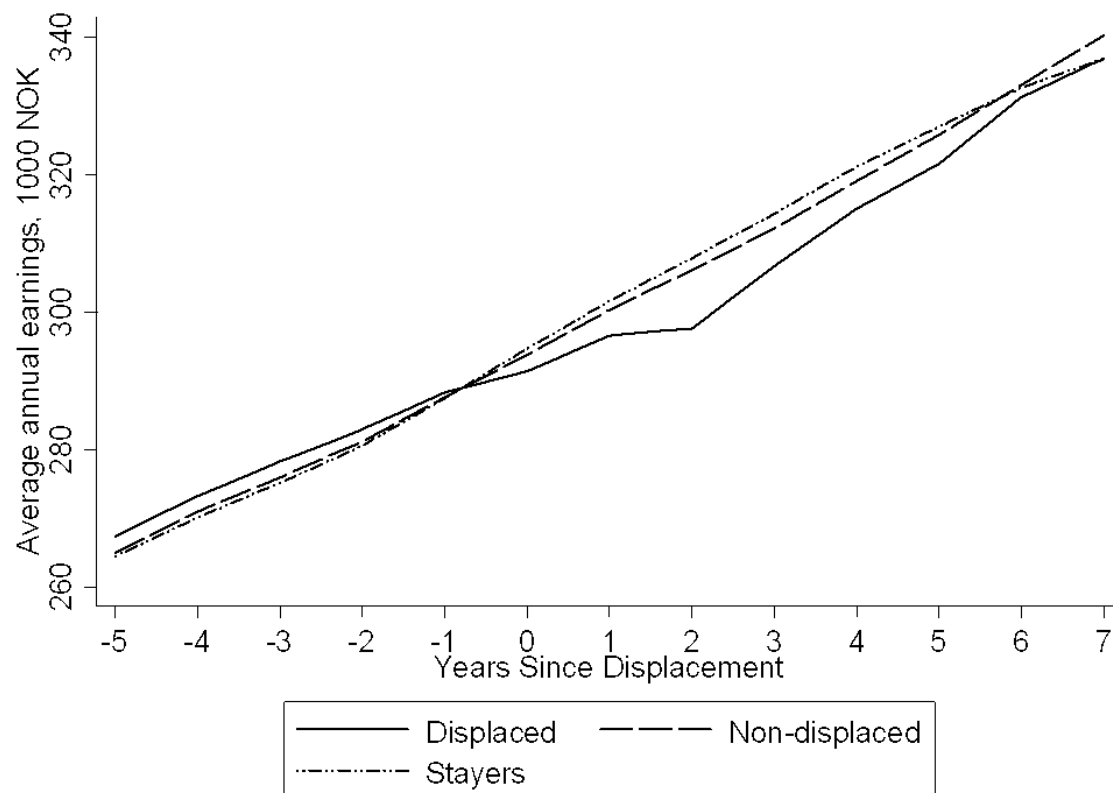
Hvem flytter?

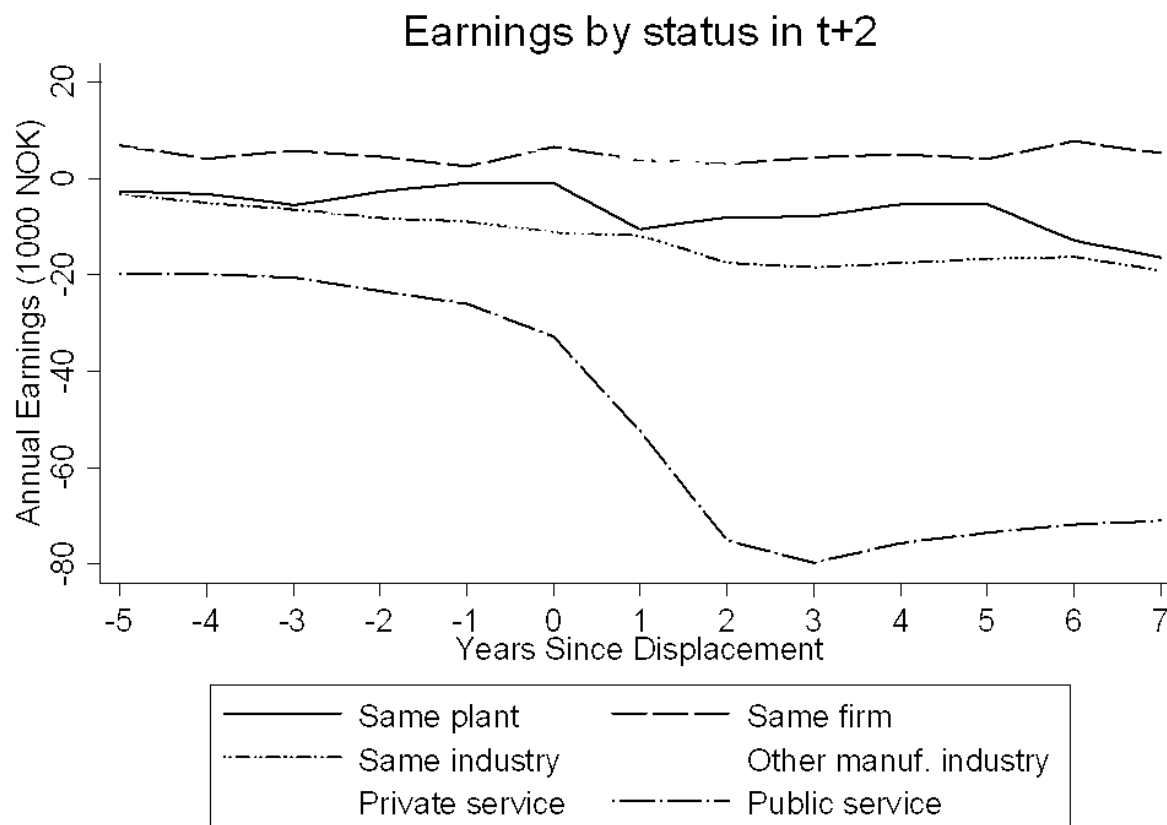
Kostnader ved omstilling?

- Måler kostnader for de som mister jobben ved
  - Lønnstap
  - Ledighet
  - Tilbaketrekking fra arbeidsmarkedet

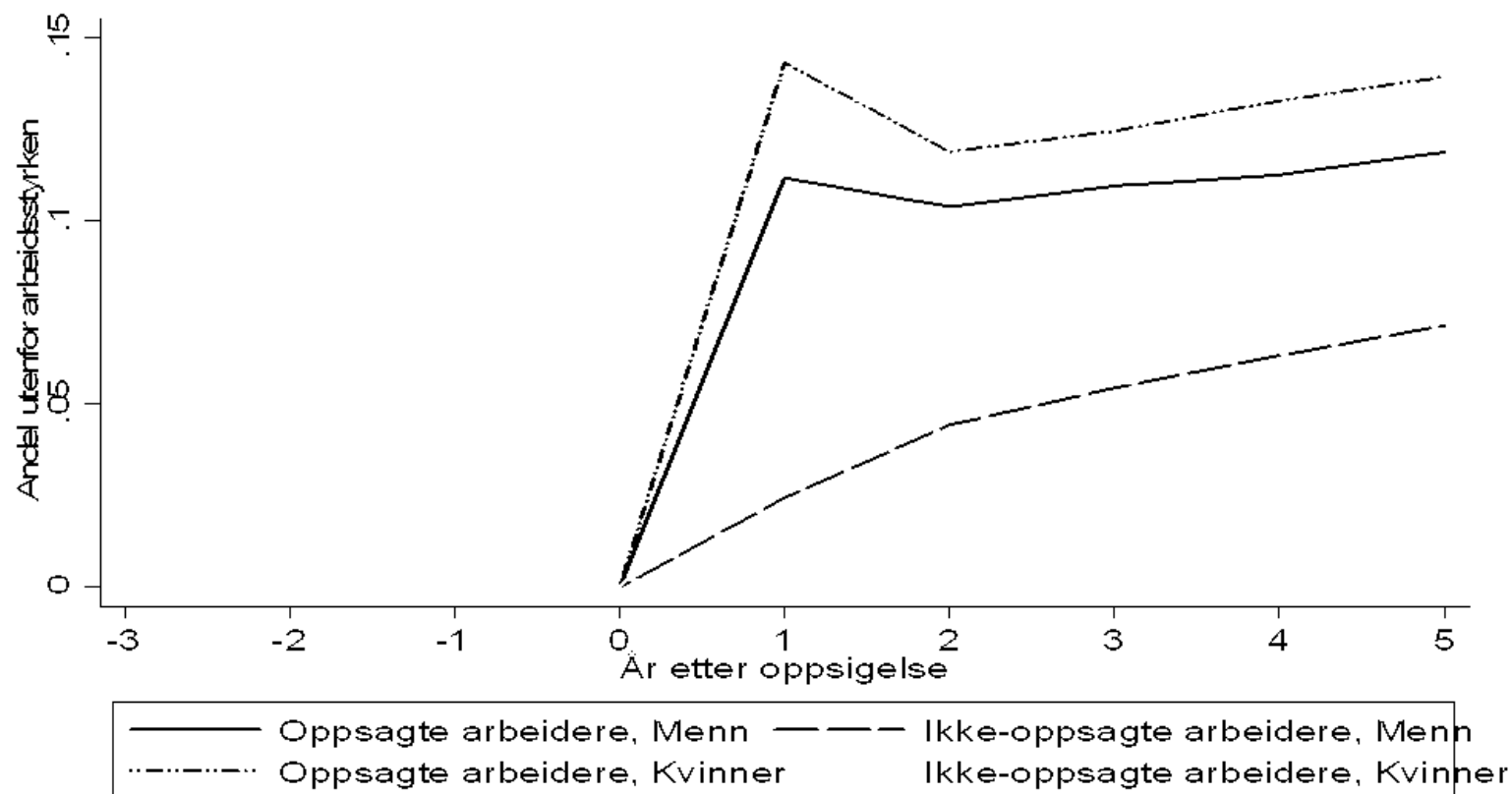
Lønnsnedgang for de i arbeid

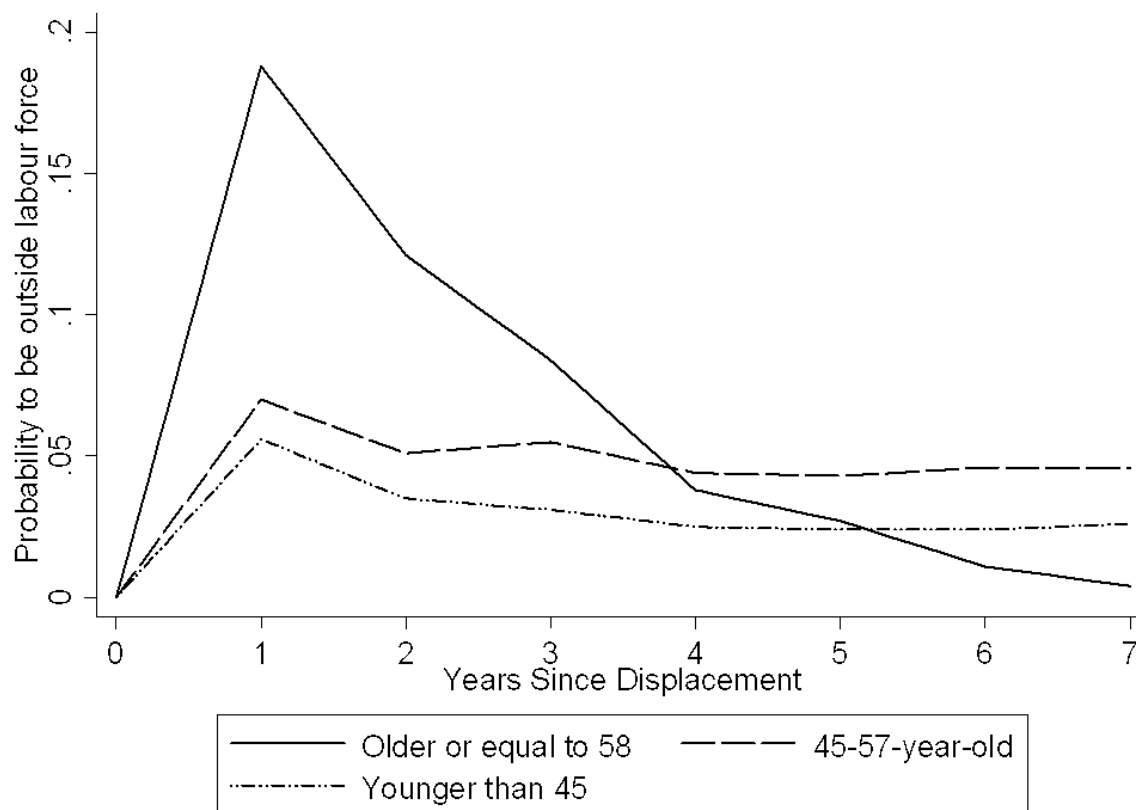
Tap av bedrift-, foretak- og sektor-spesifikk kapital

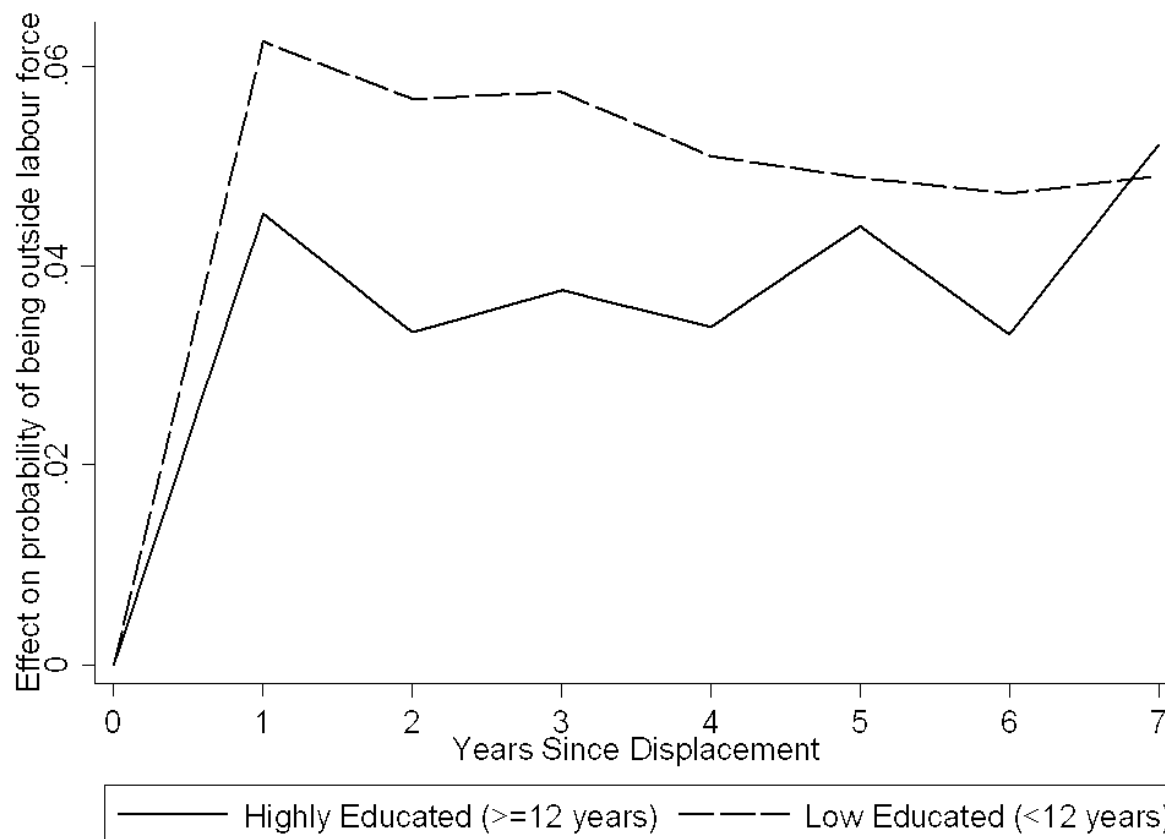
Andelen som forlater arbeidsstyrken etter omstilling

Eldre forlater arbeidsstyrken?

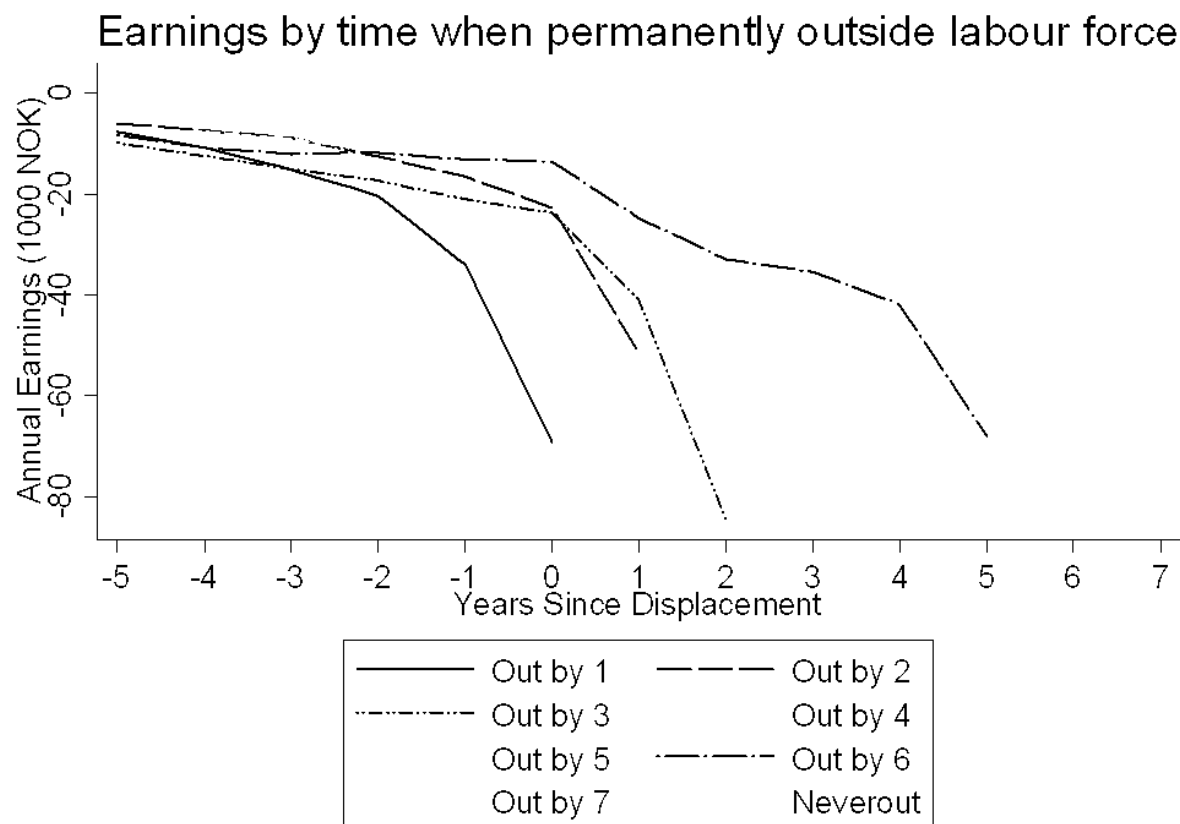

Lågutdanna forlater arbeidsstyrken

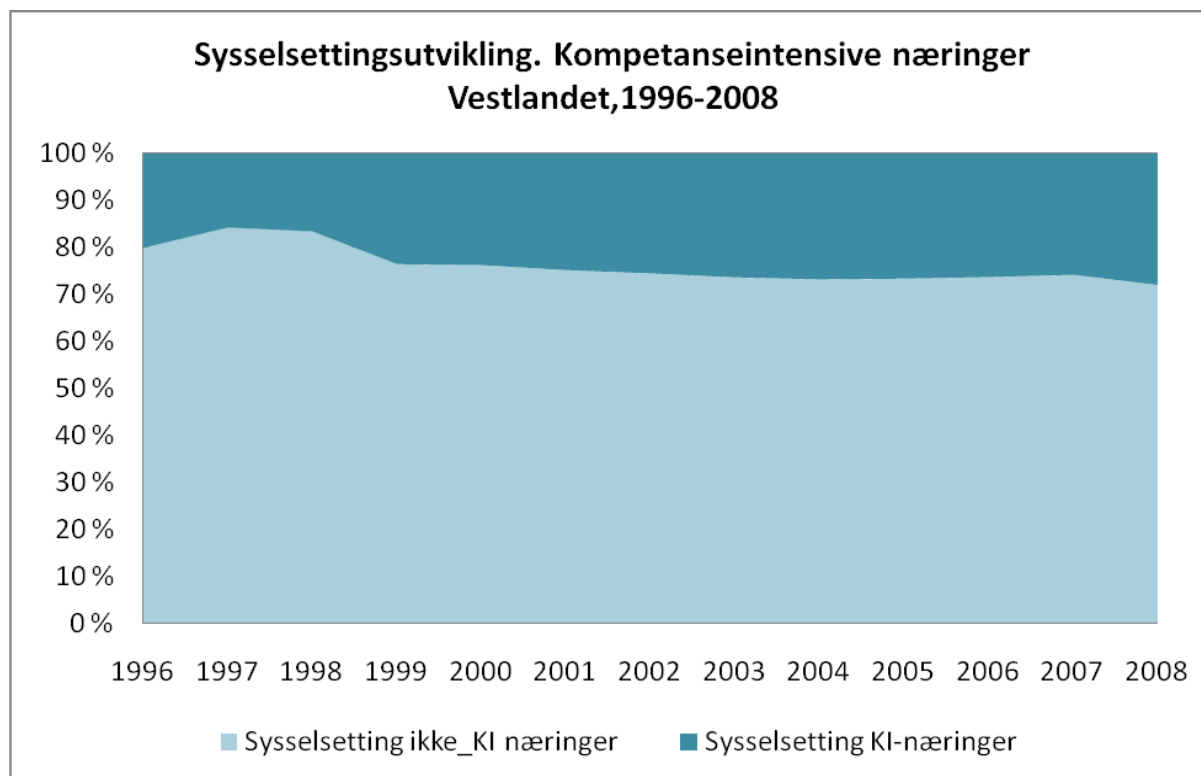

Når forlater de arbeidsstyrken?

Hva er de nye næringene?

Eksempel Oslo-regionen

- Oslo var tyngdepunktet for industrien på 70-talet
  - Industrisysselettingen var på topp i Norge i 1972
- Deindustrialisert tidlig, 80-talet
- I dag er Oslo omstilt til tjenesteyting og spesielt kunnskapsintensive næringer
- Hva skal en vente andre steder?
  - Oppstår nye næringer på samme stedene?
  - Eller etableres bedrifter andre steder?

Hvordan omstiller bedrifter og næringer seg?

- Vi vet at næringer i liten grad forsvinner, blir redusert, men svinner ikke
- Hvordan kan dette skje ?
- Globaliserings- og teknologisjokk gir muligheter for omstilling
  - Går en inn på noen skipsverft i dag vil en for eksempel se at de driver skipsverft men på en total ulik måte enn før
  - Outsourcing gir store muligheter for tilpassing
  - Mao noen bedrifter og regioner omstiller seg og andre ikke
  - Men hva karakteriserer de "gode" omstillingene?

Endring av økonomiske tyngepunkt

- Men vi vet også at tyngepunktene for økonomisk aktivitet forandrer seg over tid (både internasjonalt og nasjonalt)
  - Vi vet at sjokk utenfra treffer regioner og næringer ulikt
  - Hva kan skje?
  - Nye bedrifter kan flytte inn utenfra
  - Folk kan flytte ut
  - Eller nye bedrifter i nye næringer kan oppstå
  - Vi vet lite om detaljene her, men
  - Absolutte og komparative fortrinn forsvinner i regioner
  - Og andre type næringer og andre regioner oppnår disse fordelene
  - Igjen: vi vet lite om hvorfor

Politikk-implikasjoner

- Omstilling i arbeidslivet består av både "creative destruction, men også av "destructive creation"
  - Mange forlater arbeidsmarkedet i Norge ved omstilling og nedgangstider
- For å redusere kostnadene ved omstillingen er det spesielt viktig at overgang jobb-til-jobb er så smertefri som mulig
  - Tiltak for å øke regional mobilitet
  - Tiltak for å bedre jobbsøking og formidling av jobber
- Hindre tap av humankapital ved fornuftige arbeidsmarkedstiltak og etterutdanning
  - I tillegg: Bedre å investere i mer utdanning for de nye som kommer ut i arbeidsmarkedet i en nedgangskonjunktur
  - Mao bygg opp infrastruktur for utdanning og eventuelt økte insentiver til å bygge opp generell humankapital